Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 17ης Δεκεμβρίου 2015*

«Προδικαστική παραπομπή — Δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών — Οδηγία 2002/20/ΕΚ — Άρθρα 12 και 13 — Διοικητικές επιβαρύνσεις — Τέλος για δικαιώματα εγκατάστασης διευκολύνσεων — Πεδίο εφαρμογής — Δημοτική ρύθμιση — Τέλος στις κεραίες κινητής τηλεφωνίας»

Στην υπόθεση C-454/13,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση προδικαστικής απόφασης δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το tribunal de première instance de Bruxelles (Βέλγιο) με απόφαση της 17ης Μαΐου 2013, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 13 Αυγούστου 2013, στο πλαίσιο της δίκης

Proximus SA, πρώην Belgacom SA,

κατά

Commune d'Etterbeek,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Ilešič, πρόεδρο του δεύτερου τμήματος, προεδρεύοντα του τρίτου τμήματος, C. Toader, D. Šváby, E. Jarašiūnas (εισηγητή) και C. G. Fernlund, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Wahl

γραμματέας: V. Tourrès, υπάλληλος διοίκησης,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησης της 3ης Σεπτεμβρίου 2015,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Proximus SA, πρώην Belgacom SA, εκπροσωπούμενη από τους B. Den Tandt και H. De Bauw, advocaten,

— ο commune d'Etterbeek, εκπροσωπούμενος από τους I. Lemineur, P. Vassart και T. Swennen, avocats,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις J. Hottiaux και L. Nicolae,

κατόπιν της απόφασης που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία των άρθρων 12 και 13 της οδηγίας 2002/20/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την αδειοδότηση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την αδειοδότηση) (ΕΕ L 108, σ. 21).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε κατά την εκδίκαση διαφοράς μεταξύ της εταιρίας Proximus SA, πρώην Belgacom SA, και του commune d'Etterbeek (Δήμου του Etterbeek, Βέλγιο), αντικείμενο της οποίας είναι το τέλος στις κεραίες κινητής τηλεφωνίας που είναι εγκατεστημένες εντός των ορίων του εν λόγω δήμου.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Το άρθρο 1 της οδηγίας για την αδειοδότηση επιγράφεται «Στόχος και πεδίο εφαρμογής» και ορίζει στην παράγραφο 2 τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις άδειες για την παροχή δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.»

4 Το άρθρο 2 της οδηγίας αυτής, το οποίο επιγράφεται «Ορισμοί», προβλέπει στην παράγραφο 2, στοιχείο α′, ότι ως «γενική άδεια» νοείται το «νομικό πλαίσιο που θεσπίζεται από τα κράτη μέλη και εξασφαλίζει δικαιώματα για την παροχή δικτύων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και θεσπίζει ειδικές υποχρεώσεις ανά τομέα που είναι δυνατόν να εφαρμόζονται σε όλους ή συγκεκριμένους τύπους δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, σύμφωνα με την παρούσα οδηγία».

5 Το άρθρο 12 της εν λόγω οδηγίας αφορά τις διοικητικές επιβαρύνσεις που μπορούν να επιβάλλουν τα κράτη μέλη στις επιχειρήσεις οι οποίες παρέχουν δίκτυο ή υπηρεσία βάσει γενικής άδειας ή στις οποίες έχει χορηγηθεί δικαίωμα χρήσης, καθώς και τους τρόπους επιβολής των επιβαρύνσεων αυτών.

6 Το άρθρο 13 της οδηγίας για την αδειοδότηση, το οποίο επιγράφεται «Τέλη για δικαιώματα χρήσης και δικαιώματα εγκατάστασης διευκολύνσεων», ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη δύνανται να επιτρέπουν στην αρμόδια αρχή να επιβάλει τέλη για δικαιώματα χρήσης ραδιοσυχνοτήτων ή αριθμών ή δικαιώματα εγκατάστασης διευκολύνσεων υπεράνω ή υποκάτω δημοσίου ή ιδιωτικού ακινήτου, τα οποία αντανακλούν την ανάγκη διασφάλισης της βέλτιστης χρήσης των πόρων αυτών. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα εν λόγω τέλη είναι αντικειμενικά, διαφανή, αμερόληπτα και αναλογικά προς τον επιδιωκόμενο σκοπό και λαμβάνουν υπόψη τους στόχους του άρθρου 8 της οδηγίας 2002/21/ΕΚ [του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία πλαίσιο) (ΕΕ L 108, σ. 33)].»

Το βελγικό δίκαιο

7 Στις 26 Φεβρουαρίου 2007 το δημοτικό συμβούλιο του Δήμου του Etterbeek εξέδωσε απόφαση σχετικά με την επιβολή ετήσιου τέλους στις κεραίες κινητής τηλεφωνίας (στο εξής: απόφαση του δημοτικού συμβουλίου), η οποία θα εφαρμοζόταν από την 1η Ιανουαρίου 2007 μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2013.

8 Η απόφαση του δημοτικού συμβουλίου διευκρινίζει με το άρθρο 1 ότι το τέλος αυτό επιβάλλεται «στις κεραίες κινητής τηλεφωνίας που είναι εγκατεστημένες εντός των ορίων του Δήμου του Etterbeek» και ότι ως «κεραία κινητής τηλεφωνίας» νοείται «οποιαδήποτε κεραία εκπομπής ή αναμετάδοσης ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων που καθιστά δυνατή την κινητή τηλεφωνία, ανεξαρτήτως του αν συνδέεται με χωριστό σταθμό και αν είναι στερεωμένη σε ιστό ή πυλώνα».

9 Το άρθρο 2, πρώτο εδάφιο, της απόφασης αυτής του δημοτικού συμβουλίου προβλέπει ότι το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης τέλος ανέρχεται σε 4 000 ευρώ ανά έτος και ανά μονάδα, ενώ με το άρθρο 3 διευκρινίζεται ότι το ποσό αυτό θα αναπροσαρμόζεται ετησίως κατά 2 %.

10 Κατά το άρθρο 4 της εν λόγω απόφασης του δημοτικού συμβουλίου, το τέλος αυτό «οφείλεται αλληλεγγύως και σε ολόκληρο από κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που είναι δικαιούχος εμπράγματου δικαιώματος επί κεραίας κινητής τηλεφωνίας ή δικαιώματος εκμετάλλευσης τέτοιας κεραίας. Σε περίπτωση συγκυριότητας ή εκμετάλλευσης της ίδιας κεραίας από περισσότερα του ενός φυσικά ή νομικά πρόσωπα, το τέλος οφείλεται αλληλεγγύως και σε ολόκληρο από όλους τους συγκυρίους ή τους συνδικαιούχους του εμπράγματου δικαιώματος ή του δικαιώματος εκμετάλλευσης».

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

11 Από τον φάκελο της υπόθεσης που έχει υποβληθεί στο Δικαστήριο προκύπτει ότι η Belgacom SA, στα δικαιώματα της οποίας έχει υπεισέλθει η Proximus SA, αποτελεί φορέα εκμετάλλευσης δημόσιου τηλεπικοινωνιακού δικτύου και, ως εκ τούτου, έχει την κυριότητα κεραιών κινητής τηλεφωνίας που είναι εγκατεστημένες εντός των ορίων του Δήμου του Etterbeek και τις οποίες εκμεταλλεύεται.

12 Οι δημοτικές αρχές του Etterbeek εξέδωσαν, δυνάμει της απόφασης του δημοτικού συμβουλίου, εκκαθαριστικά σημειώματα για την επιβολή στην Belgacom SA του επίμαχου στην κύρια δίκη τέλους για το οικονομικό έτος 2009, το συνολικό ποσό του οποίου ανερχόταν σε 108 201,60 ευρώ. Κατά των εκκαθαριστικών αυτών σημειωμάτων υποβλήθηκε ένσταση ενώπιον του δημοτικού συμβουλίου του Etterbeek. Κατόπιν της απόρριψης της ένστασης, η Belgacom SA άσκησε προσφυγή ενώπιον του tribunal de première instance de Bruxelles.

13 Η Belgacom SA ισχυρίστηκε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, προς στήριξη της προσφυγής της, ότι τα επίμαχα εκκαθαριστικά σημειώματα δεν συμβιβάζονται με την οδηγία για την αδειοδότηση, διότι η οδηγία αυτή απαγορεύει την επιβολή στις επιχειρήσεις κινητής τηλεφωνίας οποιασδήποτε άλλης επιβάρυνσης πέρα από τις προβλεπόμενες στα άρθρα 12 και 13 της οδηγίας αυτής. Κατά την Belgacom, το επίμαχο στην κύρια δίκη τέλος εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας για την αδειοδότηση, αφού οι κεραίες για την κινητή τηλεφωνία αποτελούν «διευκολύνσεις», κατά την έννοια της οδηγίας αυτής. Το επίμαχο τέλος δεν ανταποκρίνεται όμως στις προϋποθέσεις του άρθρου 13 της εν λόγω οδηγίας.

14 Ο Δήμος του Etterbeek υποστήριξε ότι το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας για την αδειοδότηση αφορά μόνο τον προσδιορισμό των προϋποθέσεων πρόσβασης στα δίκτυα. Ο δήμος αναφέρει ότι το επίμαχο τέλος δεν αποτελεί τέλος κατά την έννοια του άρθρου 13 της οδηγίας για την αδειοδότηση ούτε επιβάρυνση κατά την έννοια του άρθρου 12 της οδηγίας αυτής. Πρόκειται για φόρο επί οικονομικής δραστηριότητας, ο οποίος επιβάλλεται λόγω του ότι ορισμένες κεραίες βρίσκονται εντός των ορίων του δήμου και ανεξάρτητα από οποιαδήποτε άδεια για εγκατάσταση διευκολύνσεων.

15 Το αιτούν δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις αυτές, εκφράζει αμφιβολίες κατά πόσον τα άρθρα 12 και 13 της οδηγίας για την αδειοδότηση έχουν εφαρμογή στην υπόθεση της κύριας δίκης.

16 Υπό τις συνθήκες αυτές, το tribunal de première instance de Bruxelles αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχουν τα άρθρα 12 και 13 της οδηγίας [για την αδειοδότηση] την έννοια ότι απαγορεύουν τη ρύθμιση εθνικής αρχής ή οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης που επιβάλλει, για δημοσιονομικούς σκοπούς, τέλος επί των υποδομών κινητών επικοινωνιών που έχουν εγκατασταθεί σε δημόσια ή ιδιωτικά ακίνητα και χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της εκμετάλλευσης δραστηριοτήτων που καλύπτονται από τη γενική άδεια;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

17 Το αιτούν δικαστήριο θέτει κατ' ουσία, με το ερώτημά του, το ζήτημα αν τα άρθρα 12 και 13 της οδηγίας για την αδειοδότηση έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν την επιβολή μιας επιβάρυνσης, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, στα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που είναι δικαιούχοι εμπράγματου δικαιώματος επί κεραίας κινητής τηλεφωνίας ή δικαιώματος εκμετάλλευσης τέτοιας κεραίας.

18 Υπενθυμίζεται ευθύς εξαρχής ότι, δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας για την αδειοδότηση, η οδηγία αυτή εφαρμόζεται στις άδειες για την παροχή δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

19 Η οδηγία αυτή προβλέπει όχι μόνο κανόνες σχετικούς με τις διαδικασίες χορήγησης των γενικών αδειών ή των δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων ή αριθμών και με το περιεχόμενο των εν λόγω αδειών, αλλά και κανόνες σχετικούς με τη φύση, ή ακόμα την έκταση, των χρηματικών επιβαρύνσεων που συνδέονται με τις εν λόγω διαδικασίες και τις οποίες μπορούν να επιβάλλουν τα κράτη μέλη στις επιχειρήσεις που αναπτύσσουν δραστηριότητα στον τομέα των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (βλ. αποφάσεις Belgacom και Mobistar, C-256/13 και C-264/13, EU:C:2014:2149, σκέψη 29, καθώς και Base Company, C-346/13, EU:C:2015:649, σκέψη 15).

20 Όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, στο πλαίσιο της οδηγίας για την αδειοδότηση τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επιβάλλουν άλλες επιβαρύνσεις ή άλλα τέλη για την παροχή δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών πέραν εκείνων που προβλέπονται στην οδηγία αυτή (απόφαση Base Company, C-346/13, EU:C:2015:649, σκέψη 16· βλ. επίσης συναφώς τις αποφάσεις Vodafone España και France Telecom España, C-55/11, C-57/11 και C-58/11, EU:C:2012:446, σκέψεις 28 και 29, και Belgacom και Mobistar, C-256/13 και C-264/13, EU:C:2014:2149, σκέψη 30).

21 Επομένως, προκειμένου οι διατάξεις της οδηγίας για την αδειοδότηση να έχουν εφαρμογή σε μια επιβάρυνση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η γενεσιουργός αιτία της πρέπει να συνδέεται με τη διαδικασία χορήγησης γενικής άδειας, η οποία διασφαλίζει, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας για την αδειοδότηση, το δικαίωμα παροχής δικτύων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (απόφαση Base Company, C-346/13, EU:C:2015:649, σκέψη 17· βλ. επίσης συναφώς τις αποφάσεις Fratelli De Pra και SAIV, C-416/14, EU:C:2015:617, σκέψη 41, Επιτροπή κατά Γαλλίας, C-485/11, EU:C:2013:427, σκέψεις 30, 31 και 34, καθώς και Vodafone Malta και Mobisle Communications, C-71/12, EU:C:2013:431, σκέψεις 24 και 25).

22 Συναφώς το Δικαστήριο έχει υπενθυμίσει, όσον αφορά το άρθρο 12 της οδηγίας για την αδειοδότηση, ότι η επιβάρυνση της οποίας η γενεσιουργός αιτία δεν συνδέεται με τη διαδικασία χορήγησης γενικής άδειας για πρόσβαση στην αγορά υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών δεν εμπίπτει στο πεδίο

εφαρμογής του εν λόγω άρθρου 12 (βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις Vodafone Malta και Mobisle Communications, C-71/12, EU:C:2013:431, σκέψη 25, και Fratelli De Pra και SAIV, C-416/14, EU:C:2015:617, σκέψη 41).

23 Όσον αφορά το άρθρο 13 της οδηγίας για την αδειοδότηση, το Δικαστήριο έχει υπενθυμίσει ότι η διάταξη αυτή δεν αφορά όλα τα τέλη στα οποία υπόκεινται οι υποδομές που καθιστούν δυνατή την παροχή δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (αποφάσεις Belgacom και Mobistar, C-256/13 και C-264/13, EU:C:2014:2149, σκέψη 34, και Base Company, C-346/13, EU:C:2015:649, σκέψη 18).

24 Συγκεκριμένα, το άρθρο αυτό αφορά τους λεπτομερείς κανόνες για την επιβολή τελών για τα δικαιώματα χρήσης ραδιοσυχνοτήτων ή αριθμών ή για τα δικαιώματα εγκατάστασης διευκολύνσεων σε δημόσιο ή ιδιωτικό ακίνητο ή κάτω από τέτοιο ακίνητο (αποφάσεις Belgacom και Mobistar, C-256/13 και C-264/13, EU:C:2014:2149, σκέψη 31, και Base Company, C-346/13, EU:C:2015:649, σκέψη 19).

25 Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη επιβάρυνση «οφείλεται αλληλεγγύως και σε ολόκληρο από κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που είναι δικαιούχος εμπράγματου δικαιώματος επί κεραίας κινητής τηλεφωνίας ή δικαιώματος εκμετάλλευσης τέτοιας κεραίας», δηλαδή «οποιασδήποτε κεραίας εκπομπής ή αναμετάδοσης ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων που καθιστά δυνατή την κινητή τηλεφωνία, ανεξαρτήτως του αν συνδέεται με χωριστό σταθμό και αν είναι στερεωμένη σε ιστό ή πυλώνα», «εφόσον είναι εγκατεστημένη εντός των ορίων του Δήμου του Etterbeek».

26 Όπως προκύπτει από τις παρατηρήσεις που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου, η γενεσιουργός αιτία της επιβάρυνσης αυτής, η οποία επιβάλλεται σε κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που είναι δικαιούχος εμπράγματου δικαιώματος επί κεραίας κινητής τηλεφωνίας ή δικαιώματος εκμετάλλευσης τέτοιας κεραίας, ανεξαρτήτως του αν είναι κάτοχος άδειας που έχει χορηγηθεί κατ' εφαρμογή της οδηγίας για την αδειοδότηση, δεν έχει σχέση με τη διαδικασία χορήγησης γενικής άδειας η οποία να δίδει στις επιχειρήσεις το δικαίωμα παροχής δικτύων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, πράγμα πάντως που οφείλει να εξακριβώσει το αιτούν δικαστήριο.

27 Επιπλέον, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, οι όροι «διευκολύνσεις» και «εγκατάσταση» που χρησιμοποιούνται στο άρθρο 13 της οδηγίας για την αδειοδότηση σημαίνουν, αντιστοίχως, τις υλικές υποδομές για την παροχή δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και την υλική τοποθέτηση των υποδομών αυτών στα οικεία δημόσια ή ιδιωτικά ακίνητα (αποφάσεις Belgacom και Mobistar, C-256/13 και C-264/13, EU:C:2014:2149, σκέψη 33, και Base Company, C-346/13, EU:C:2015:649, σκέψη 21).

28 Επομένως, μολονότι η επίμαχη στην κύρια δίκη επιβάρυνση επιβάλλεται σε κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που είναι δικαιούχος εμπράγματου δικαιώματος επί κεραίας κινητής τηλεφωνίας ή δικαιώματος εκμετάλλευσης τέτοιας κεραίας, η οποία αποτελεί υλική υποδομή για την παροχή δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, η επιβάρυνση αυτή δεν εμφανίζει τα χαρακτηριστικά τέλους που επιβάλλεται στις επιχειρήσεις παροχής δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ως αντιπαροχή για τη χορήγηση του δικαιώματος εγκατάστασης διευκολύνσεων.

29 Κατόπιν των παραπάνω σκέψεων, στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 12 και 13 της οδηγίας για την αδειοδότηση έχουν την έννοια ότι δεν απαγορεύουν την επιβολή μιας επιβάρυνσης, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, στα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που είναι δικαιούχοι εμπράγματου δικαιώματος επί κεραίας κινητής τηλεφωνίας ή δικαιώματος εκμετάλλευσης τέτοιας κεραίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

30 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαίνεται:

Τα άρθρα 12 και 13 της οδηγίας 2002/20/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την αδειοδότηση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την αδειοδότηση), έχουν την έννοια ότι δεν απαγορεύουν την επιβολή μιας επιβάρυνσης, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, στα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που είναι δικαιούχοι εμπράγματου δικαιώματος επί κεραίας κινητής τηλεφωνίας ή δικαιώματος εκμετάλλευσης τέτοιας κεραίας.

(υπογραφές)